

Vizuālā māksla

**Metodiski ieteikumi skolotājiem
mācību satura īstenošanai vizuālajā mākslā
1.–9. klasei**

Vizuālā māksla

Metodiski ieteikumi skolotājiem mācību satura īstenošanai vizuālajā mākslā 1.–9. klasei

Metodiskais līdzeklis ir izstrādāts Eiropas Sociālā fonda projektā
"Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts).

Mācību satura izstrādi Projektā vadīja **Zane Oliņa**.

Atbildīgā par šo metodisko līdzekli – "Kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā" jomas vadītāja
Inga Krišāne.

Metodisko līdzekli izstrādāja **Austra Avotiņa**.

Metodisko līdzekli izvērtēja ārējā eksperte **Evita Zālite**.

**Projekts pateicas visām izglītības iestādēm un skolotājiem, kuri Projekta ietvaros nodrošināja
metodiskā līdzekļa aprobāciju un dalījās ar saviem mācību piemēriem.**

Metodiskos ieteikumus ieteicams izmantot saistībā ar mācību priekšmeta
programmas paraugu **Vizuālā māksla 1.–9. klasei**.

ISBN 978-9934-24-140-6

Saturs

levads	4
1. Vizuālās mākslas mācību procesa plānošana	6
1.1. Tematiskais plāns	6
1.2. Stundas plāns un mācību procesa norise	10
2. Vizuālās mākslas mācību sasniegumu vērtēšana	13
PIELIKUMI	18
1. pielikums. Sasniedzamie rezultāti vizuālajā mākslā	18
2. pielikums. Mākslas darba formālā anotācija	21
3. pielikums. Saturas komponentes	22
4. pielikums. Kompozīcijas un kontrastu galvenie veidi	22
5. pielikums. Laikmeti un stili mākslā	23
6. pielikums. Kopsavilkums par pieciem stiliem Eiropas mākslā – principi, kuriem ir nozīme saturā arī mūsdienās	23
7. pielikums. Kas ir un kas nav jādara kompetenču pieejā mācot un mācoties vizuālo mākslu?	24
8. pielikums. Darbību un jēdzienu atgādnēs satura un darbību integrācijai mācību procesā	25

Ievads

Metodiskie ieteikumi ir veidoti, lai atbalstītu vizuālās mākslas skolotājus īstenot mācību priekšmetā paredzēto mērķi un uzdevumus atbilstoši programmas paraugam vizuālajā mākslā 1.–9. klasei. Programma (turpmāk atsauce – Vizuālā māksla 1.–9. klasei) pieejama: <https://mape.gov.lv/catalog/materials/774C16FD-AEC9-4DF2-83AE-1BBF86AEEC80/view?preview=FC5AB791-574F-468F-9039-4587E527F64B>

Vizuālās mākslas mācību priekšmeta apguves mērķi ir daļa no Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas kopīgā mērķa un paredz, ka skolēns praktiski darbojas, iztēlojas un gūst prieku jaunrades procesā, atklāj un pilnveido savus radošos talantus, zināšanas, prasmes un tehnikas dažādos mākslas veidos, vērtē un interpretē daudzveidīgus radošās izpaušmes veidus, mācoties izprast kultūras atšķirības un veidojot savu kultūras identitāti, piedzīvo klātienē kultūras notikumus, gūstot emocionālo un estētisko pieredzi un attīstot personiskās kultūras vajadzības, līdzdarbojas kultūras mantojuma saglabāšanā un tradīciju pārmantošanā.

Ciešā kontekstā ar citiem mācību jomas priekšmetiem – mūziku, literatūru un teātra mākslu – vizuālās mākslas priekšmeta mērķis ir ieinteresēta mākslas pētnieka pieredzes izveide, kas ļautu atpazīt un vadīt savas emocijas, izjūtas un domāšanu, paaugstinātu personīgās radošās prasmes, ietekmētu kopējo dzīves kvalitāti un dotu iespēju izvēlēties, kā reaģēt uz aktuālajiem procesiem sabiedrībā.

Vizuālās mākslas mācību priekšmeta uzdevumi ir dot iespēju skolēnam:

1. radošajā darba procesā strādāt droši un rīkoties atbildīgi, izvēloties idejas realizācijai atbilstošus izteiksmes līdzekļus, materiālus, tehnikas un paņēmienus;
2. savu jaunrades darbu secīgi plānot, mērķtiecīgi realizēt, pabeigt un izvērtēt tolerantā diskusijā;
3. izmantot radošo domāšanu kā problēmu risināšanas veidu;
4. pamatot mākslas darba atbilstību idejai, personiskajai vai sabiedrības aktualitātei un vēlamajai ietekmei uz skatītāju;
5. iepazīties ar vizuālās mākslas speciālajiem jēdzieniem, mākslas vēstures periodiem un ievērojamāko autoru darbiem;
6. apmeklēt mākslas un kultūras pasākumus, izstādes un muzejus, apkopot savu pieredzi.

Vizuālās mākslas mācīšanas principi

Tiek formulēti seši principi – sistemātiskums, pēctecība, mērķtiecīgums, regularitāte, praktiskums un objektivitāte (1. tabula). Tos ievērojot, iespējams nodrošināt mācību procesa virzību uz arvien augstāku kompetences līmeni un atbilstību sasniedzamajiem rezultātiem. Šie principi īpaši attiecināmi uz tematiskā satura un vizuālo mākslas formu saskaņas izpratni. Vizuālās mākslas mācību priekšmeta programmas paraugs ir veidots pēc tematiskā principa. Tas rosina sadarboties, meklēt kopējus tematu saskares punktus ar citiem mācību priekšmetiem un realizēt starppriekšmetu saikni. Līdzās tematiskajam saturam, otru nozīmīgu satura daļu veido seši vizuālās mākslas formas (formālie) komponenti:

1. tehnika un materiāli;
2. mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi;
3. kompozīcija;
4. jaunrades darbs;
5. vizuālās mākslas veidi;
6. mākslas virzieni un stili.

Vizuālās mākslas formas (formālo) komponentu saturs strukturēts atbilstoši mācību posmiem no 1.–3. klasei, no 4.–6. klasei un no 7.–9. klasei un aprakstīts Vizuālās mākslas mācību programmas 6. pielikumā “Mācību satura apguves progresija vizuālajā mākslā” (Vizuālā māksla 1.–9. klasei, 173.–174. lpp.). Šo komponentu pakāpeniskai apguvei skolēns seko līdz ar dažādiem pašvērtējuma paņēmieniem un snieguma līmeņu palīdzību, kurus nosaka, veido, pakāpeniski un mērķtiecīgi aktualizē skolotājs, iekļaujot savos individuālajos tematiskajos plānos. Tas nepieciešams, lai skolēns kopā ar skolotāju varētu izsekot tematā formulēto un paredzēto sasniedzamo rezultātu praktiskajiem un vizuālajai mākslai nozīmīgākajiem apgūstamā satura aspektiem. Ir būtiski pakāpeniski palīdzēt skolēniem iepazīties ar visiem vizuālās mākslas veidiem un sekot, lai pakāpeniski pilnveidotos nepieciešamās prasmes, zināšanas un izpratne.

1. tabula. Vizuālās mākslas mācīšanas principi

Sistemātiskums	<p>Vizuālās mākslas programmas paraugs veidots pēc tematu secīguma principa. Katra trīs gadu posma ietvaros notiek atgriešanās pie iepriekšējiem tematiem. Paredzēts, ka skolotājs sistemātiski atgriežas pie tādiem tematiem, kā zīmes un simboli, ainavas, portreti, fantāzijas tēli u. c. un, veidojot jaunus mācību uzdevumus, paredz tos atsaukt atmiņā un interpretēt jaunā kontekstā. Piemēram, ar zīmēm un simboliem saturiski saistīti sekojoši temati:</p> <p>1.3. Vizuālas zīmes. Kā es varu izmantot vizuālas zīmes, lai sazinātos bez vārdiem?</p> <p>1.5. Latviešu etnogrāfijā lietotās zīmes. Kā latviešu etnogrāfijā apzīmē saules, mēness un zvaigžņu zīmes?</p> <p>2.3. Zīmju grafika. Kā radošajā darbā izmantot kultūras mantojumā lietoto zīmju grafiku?</p> <p>3.2. Svētku simboli. Stilizācija. Kā stilizē objektu formas, lai simboliski attēlotu svētkus?</p> <p>4.3. Zīmes un simboli – veids, kā lasīt pasauli. Kā ieraudzīt un atšķirt zīmes un simbolus apkārtējā vidē, un kā radīt savu zīmi un simbolu?</p> <p>5.2. Burti un cipari mākslā. Kā izteikt ideju mākslā ar burtu un ciparu palīdzību?</p> <p>6.4. Dažādu tautu ornamentu. Kā rada ritmisku kompozīciju, izmantojot dažādu tautu ornamentus un piešķirot simbolisku nozīmi?</p> <p>7.3. Pozitīvais un negatīvais laukums kā ierosmes avots radošam darbam. Kā uzzīmēt sarežģītu objektu, pētot pozitīvo un negatīvo laukumu attiecības?</p> <p>8.4. Dažādu mākslas veidu sintēze. Kā attēlo vispārcilvēciskās vērtības mākslā?</p>
Pēctecība	Vizuālās mākslas komponentus skolēns apgūst pēctecīgi – ikviena padziļināta izpēte, iepazīšana un praktiska pielietošana notiek pēctecīgi, regulāri atkārtojot jau apgūto, zināmo un izmēģināto (Vizuālā māksla 1.–9. klasei 6. pielikums).
Mērķtiecīgums	Ikvienai mācību procesa darbībai jāpiešķir jēga. Tai jābūt skolēnam saprotamai, atbilstoši vecumposmam un konkrētām situācijām (tās var būt gan individuāli, gan sociāli, gan nacionāli vai pat globāli aktuālas). Mērķtiecīgumu vizuālajā mākslā nodrošina cieša vienotība starp mākslas darbu, tā radītāju un skatītāju. Mācību procesā tas ir skolēns, skolēna idejas radoša realizācija un tās atbilstība pašam un skatītājiem vai vērtētājiem (citiem skolēniem, skolotājiem, vecākiem). Praktisko iemaņu apguvei jānotiek jēgpilni un pamatoti.
Regularitāte	Visos tematos paredzēts mācību procesā iepazīto, izmēģināto apkopot: zīmējot, skicējot un fotografējot idejas, plānus, struktūras, infografikas, domu kartes, veidojot teorētiskas piezīmes ar zīmējumu skicēm, vizuāli fiksējot iztēlē radītas vīzijas. Skolotāja uzdevums ir regulāri atbalstīt skolēnu, dodot padomus, kā sistematizēt un veidot skolēna darbības <i>portfolio</i> jeb lietpratības pierādījumu dienasgrāmatu.
Praktiskums	Izpratni par mākslas valodas elementiem un terminiem (piemēram, Vārdnīca 1.–3. klasei – https://mape.gov.lv/catalog/materials/CF9B7C5E-192F-4241-8869-669150699412/view?preview=39549428-4F8F-4255-A7C0-62C117201770) skolēns veido un nostiprina praktiskā radošā procesā: pēta mākslas darbus un mākslas teorijas; izvēloties atbilstošos izteiksmes līdzekļus, praktiski izmēģina apgūtās prasmes un zināšanas savā jaunradē. Tādējādi skolēns mācās paust un publiski komentēt sava radošā darba idejas.
Objektivitāte	Šis princips saistīts ar vērtēšanu. Tā ietver sarunas, diskusijas, savstarpējus komentārus mierīgā, objektīvā un iedvesmojošā sadarbībā. Objektivitāti nodrošina rūpīgi, pārdomāti un detalizēti darbības un vērtēšanas kritēriji, kuri atbilst gan mācību mērķim, gan sasniedzamajam rezultātam.

Metodisko ieteikumu saturā aprakstītas trīs būtiskākās mācību procesa sastāvdaļas:

1. mācību procesa plānošana, saskaņojot tematisko un formas komponentu apguvi;
2. mācību procesa norise;
3. mācību sasniegumu vērtēšana.

Plānojot un organizējot mācību procesu, vizuālās mākslas skolotāja uzdevums ir īstenot tādu mācību procesu, lai skolēns varētu sasniegt mācību priekšmeta standartā (Ministru Kabineta 2018. gada 27. novembra Noteikumi Nr. 747. "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem") un tā 4. pielikumā noteiktos sasniedzamos rezultātus.

1. Vizuālās mākslas mācību procesa plānošana

Pārdomāts mācību satura plānojums nodrošina labākus rezultātus mācību procesa organizēšanā, vadīšanā un rezultātu izvērtēšanā.

Vizuālajā mākslā mācām un vērtējam saturu, kas ietverts kopumā četrās līdzvērtīgās (pēc nozīmes un tām veltītā laika mācību procesā) idejās.

1. lielā ideja “Katram mākslas veidam ir tam raksturīgi izteiksmes līdzekļi” nozīmē, ka ir dažādi mākslas veidi un katram no tiem ir citi izteiksmes līdzekļi, kas, lietoti mērķtiecīgās kombinācijās, veido mākslas darbu. Vizuālajā mākslā šajā idejā ir svarīgi apgūt prasmi raksturot dažādu vizuālās mākslas veidu (glezniecības, grafikas, tēlniecības, arhitektūras, dizaina un audiovizuālās mākslas) vizuālos izteiksmes līdzekļus un kompozīcijas izveides paņēmienus, spēt paredzēt to ietekmi uz galarezultātu, kā arī tos izvērtēt un kombinēt atbilstoši radošā darba mērķim un idejai.

2. lielā ideja “Ideju, emociju un viedokļa paušanā nepieciešama drosme, neatlaidība un gatavība izmēģināt dažādas pieejas” – katra mākslas darba sākums ir ideja un tās realizācijai vajadzīga pārliecība, kas pārtop jaunrades darbā, ja autoram ir drosme, neatlaidība un gatavība izmēģināt dažādas pieejas. Vizuālajā mākslā ir būtiski: spēt analizēt ideju radīšanas procesu; attīstīt prasmi izmantot daudzveidīgus radošās domāšanas paņēmienus; ideju precizēšanai un mākslinieciskā tēla papildināšanai izmantot tekstu, skaņu, attēlu, kustību un dažādas citas tehnoloģijas.

3. lielā ideja “Radošajā darbībā cilvēks pēta un pauž savu identitāti, izprot atšķirīgus pasaules uzskatus un tradīcijas, novērtē mantojumu un mākslinieciskas inovācijas” ir par radošu darbību. Vizuālajā mākslā skolēns, sekojot paša plānotiem radošā procesa soļiem, daudzveidīgi izmantos mākslinieciskos un/vai tēlainās izteiksmes līdzekļus atbilstoši ieceres mērķim, apvienos audiālos un vizuālos, divdimensiju un trīsdimensiju mākslas veidus radošā darba izveidē un kontekstā ar citiem jomas priekšmetiem, eksperimentējot, piemēram, rakstīs dzejas, prozas vai dramaturģijas tekstu, sacerēs skaņdarbu literāram tekstam vai animācijas filmai, veidos iestudējumu, tā noformējumu, mērķtiecīgi izmantojot digitālās tehnoloģijas.

4. lielā ideja “Mākslas darbi rodas noteikta laikmeta un kultūras mijiedarbībā, tie veido daudzveidīgu pieredzi, attīsta estētisko un kultūras izpratni un spēj radīt pārmaiņas sabiedrībā” raksturo mākslas nozīmi un uztveri. Atbilstoši šai idejai vizuālajā mākslā skolēns mācīsies atšķirt un izvēlēties savām interesēm atbilstošus, augstvērtīgus mākslas darbus, analizēt un aprakstīt mākslas darbu formu un estētiskos aspektus, interpretēt darbus to veselumā (saturs un forma).

Mācību process jāplāno atbilstoši iepriekš minētajiem principiem. Plānošanā jāievēro un secīgi jāveic trīs darbības:

1. jāizvēlas sasniedzamie rezultāti un tiem atbilstošs mērķis;
2. jāprecizē mācību procesa soļi un darbības;
3. jāplāno saskaņota mācīšanas un mācīšanās darbību atbilstība, lai skolēns virzītos uz sasniedzamo rezultātu.

Šīs trīs darbības ir aktuālas visos plānošanas līmeņos – gan mācību posma (trīs mācību gadi), gan mācību gada, gan tematiskajā, gan katras stundas plānā.

1.1. Tematiskais plāns

Tematiskais plāns ir mācību gada tematu un tiem atbilstošu darbību sadalījums pa stundām. Tas ir detalizēti izvērstas sasniedzamo rezultātu, vērtēšanas un skolēna mācību darbību pārskats konkrētajam tematam pirms tā apguves uzsākšanas. Tas ir temata apguvei lietojams rīks, kuru mācību procesa laikā iespējams papildinātu mainīt, pielāgojot reālajai mācību situācijai un skolēnu vajadzībām. Iespējams veidot dažādus variantus, tai skaitā izstrādāt savus, izmantot konkrētajā skolā pieņemtos, bet to saturā jābūt sasniedzamajam rezultātam. 2. un 3. tabulā doti divi atšķirīgi varianti. Ja skolotājs izmanto piedāvāto programmas paraugu, tad katrā mācību gadā būtu pieci šādi plāni.

2. tabula. Tematiskais plāns Temata nosaukums

Mācību stunda Nr.	Stundas apakštemata nosaukums	Stundā sasniedzamie rezultāti	Sasniegto rezultātu apliecinošās skolēna darbības (vērtēšanai)	Skolēna mācību darbības virzībai uz sasniedzamo rezultātu	Komentāri
1.-2.					
3.-4.					
5.-6.					

3. tabula. Tematiskais plāns

Sasniedzamie rezultāti	Temats mācību programmā un formas komponentes kods	Mācību stundu plāns (vienam tematam)	Mācību procesa soļi
	Temats	1.-2. stunda (kopsaucējs un mērķis)	Darbības, kuras secīgi veicot, skolēns var sasniegt plānotos rezultātus
		3.-4. stunda (kopsaucējs un mērķis)	Darbības, kuras secīgi veicot, skolēns var sasniegt plānotos rezultātus
		5.-6. stunda (kopsaucējs un mērķis)	Darbības, kuras secīgi veicot, skolēns var sasniegt plānotos rezultātus

Temata nosaukums: temata nosaukumi programmā ir papildināti ar temata jautājumu, lai precizētu sasniedzamo rezultātu. Piemēram, temats "6.3. Realistisks klusās dabas gleznojums", kurā temata jautājums "Kā panākt telpiskumu, gleznojot kluso dabu?" konkretizē, ka skolēnam sasniedzamais rezultāts būs telpiskuma atveidojums un tas notiks, gleznojot kluso dabu. (Vizuālā māksla 1.–9. klasei, 94. lpp.) Temata mērķis vēl vairāk precizē darāmo (radīt realistisku klusās dabas gleznojumu un, attēlojot objektu apjomu, mērķtiecīgi vingrināt vizuālo uztveri un domāšanu) un jau tieši norāda uz sasniedzamo rezultātu. Šajā tematā var ietvert trīs formas komponentes:

- tehnika – glezniecība ar kādām konkrētām krāsām;
- vizuālās mākslas veidi – glezniecība;
- mākslas virzieni un stili – var pētīt baroka laika vai dažādu citu stilu un virzienu klusās dabas, meklējot vistelpiskākos atveidojumus.

Stundas kārtas numurs: tas ir stundas kārtas numurs tematā. Ieteicams rakstīt vairāku skaitļu simbolu, piemēram, 6.3.5.–6., kas nozīmētu, ka tā ir 6. klases, trešā temata, piektā un sestā stunda. Piešķirot katrai stundai savu kodu, elektroniskā materiālā tās būs viegli atrast. Šī sadaļa atspoguļo, kā tiek plānota mācīšanās, lai tajā iekļautos darbības, kas ved uz katru sasniedzamo rezultātu – pa vienai stundai, pāra stundām vai kā citādi. Tāpēc ir svarīgi formulēt posma (piemēram, pāra stundu) mērķi. Tātad, sasniedzamajam rezultātam nav jābūt piesaistītam 40 minūšu posmam, bet gan laika vienībai, kurā plānojam skolēniem sasniedzamo rezultātu apguvi. Piemēram, 6.3. tematā "Realistisks klusās dabas gleznojums" skolēnam kompleksais sasniedzamais rezultāts ir "Veidojot klusās dabas gleznojumu, lieto izpratni par klusās dabas kā žanra veidiem, skaidro, kādēļ objekti izskatās telpiski, lietojot gaismēnas (K.6.1.2.)". Lai pie tā nonāktu ir vajadzīgas visas tematam atvēlētās stundas, jo izpratni par to "kādēļ objekti izskatās telpiski", skolēns iegūst visa temata apguves laikā. (Vizuālā māksla 1.–9. klasei, 94. lpp.) Savukārt, 6.4. temata "Dažādu tautu ornamentu" kompleksais sasniedzamais rezultāts "Radošā darbā gan brīvi kombinē, gan pārveido un mērķtiecīgi izmanto zīmes, ornamentu un ritmu idejas izteikšanai, izvēloties materiālus un tehniku atbilstoši savām spējām un iecerētajam vēstījumam. (K.6.1.3.)", ir sasniedzams temata apguves otrajā vai pat trešajā daļā, piemēram, 5.–6. stundā. (Vizuālā māksla 1.–9. klasei, 98. lpp.)

Stundas nosaukums jeb apakštemats: atslēgas vārdi stundā (posmā) apgūstamajam. Šī sadaļa dos pārskatu par konkrētā temata apakštematu secību. Piemēram, 6.3. temata "Realistisks klusās dabas gleznojums" apakštemati atklāj, kādā secībā skolēni šo tematu apgūs, kādi būs mācību satura pieturas punkti: 6.3.1.–2. "Uzstādījums un gaismēnas", 6.3.3.–4. "Toņu jaukšana" un 6.3.5.–6. "Gleznojums – realistiska klusā daba".

Stundā sasniedzamais rezultāts: mācību priekšmeta programmas paraugā ir piedāvāti sasniedzamie rezultāti – ziņas, prasmes, kompleksais sasniedzamais rezultāts un ieradumi. Visbiežāk, lai nonāktu pie vienā stundā sasniedzamā rezultāta, mācību priekšmeta programmā piedāvātos sasniedzamos rezultātus būs jāapvieno grupās, kurās ziņas un prasmes skolēni

apgūs vienlaikus vienā stundā un pēc tam jākonkretizē, cik daudz no sasniedzamā rezultāta iespējams paveikt vienā stundā, ko tieši skolēni apgūs. Vizuālās mākslas stundās skolēni mācību saturu apgūst procesā, kurā viņi pēta, vēro, izmēģina (piemēram, glezno). Ikviens minētā darbība ir saistīta ar konkrētām prasmēm, kuras tiek pakāpeniski apgūtas vairākus mācību gadus. Nav jāattīsta tikai kāda viena konkrēta prasme (piemēram, jaukt vai klāt krāsu) tikai vienā stundā. Tas arvien būs process, kurā skolotājam jābūt vērotājam, lai redzētu izaugsmi, prasmes pilnveidi un jaunā pievienojumu. Bet sasniedzamie rezultāti prasmju grupā “Vēro un attēlo redzamo un, jaucot krāsas, veido objekta formu, ievērojot tumši gaišās attiecības. (K.6.1.1.; K.6.2.2.)” un “Skaidro, kā vizuāli veidojas objektu forma, kad uz to iedarbojas gaismā. (D.6.2.1.1.)” jāsadala pa stundām un jādomā, kā panākt, lai skolēni darbotos ne tikai mērķtiecīgi un jēgpilni, bet atbilstoši visiem 1. tabulā minētajiem principiem (Vizuālā māksla 1.–9. klasei, 94. lpp.).

Skolēnu darbības, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts: vizuālās mākslas sasniedzamie rezultāti ir visai plaši formulēti, tāpēc tos gandrīz vienmēr var sadalīt sīkāk, formulējot pa daļām. Šāds rezultāts ir samērā konkrēts un skolēnam saprotams, to var stundā (vienas darbības posmā) novērtēt, t. n., konkretizēt, kādas skolēnu zināšanas, prasmes, darbības pierādīs, vai viņi ir sasnieguši izvirzīto sasniedzamo rezultātu. Skolēnu darbību precizēšana (formulēšana tematiskajā plānā) palīdz gan skolēnam, gan skolotājam pārliecināties, vai ielānotais sasniedzamais rezultāts konkrētajā laika posmā ir sasniedzams un izmērāms. Pēc tam katrs veikums jāpārbauda vispirms formatīvi, pēc tam summātīvi, reizēm pēc pašu izstrādātajiem vai skolotāja dotajiem kritērijiem. Kā tematiskā plāna piemērs (1. variants) izveidota 4. tabula.

Mācību darbības skolēna virzībai uz stundā sasniedzamajiem rezultātiem: galvenās mācību darbības, lai skolēns izprastu vai apgūtu sasniedzamajos rezultātos minēto prasmi. Šajā sadaļā ieteicams pievienot saites uz jau radītajiem resursiem, kas nodēres virzībā uz konkrēto sasniedzamo rezultātu (tās var ņemt no materiāla “Ceļa karte”).

Komentāri: pēc tam, kad notikušas konkrētās mācību stundas, ieteicams pierakstīt komentārus nākamajam gadam un atzīmēt to, kas izdevās ļoti labi, kā arī nepieciešamos uzlabojumus.

4. tabula. Tematiskā plāna piemērs

1. variants

6.3. Reālistisks klusās dabas gleznojums. Kā panākt telpiskumu, gleznojot kluso dabu?

Stundas nr.	Stundas apakštemata nosaukums	Stundā sasniedzamais rezultāts	Skolēnu darbības, kas liecinās, ka rezultāts sasniegts (kas tiks vērtēts)	Mācību darbības, kas jāveic, lai skolēns virzītos uz stundā sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
6.3. 1.–2. stunda	Uzstādījums un gaismēnas	Skaidro, kā vizuāli veidojas objektu forma, kad uz to iedarbojas gaismā.	Ir sakārtota vienkārša klusā daba, priekšmeti novietoti tā, lai izceļas gaismēna.	Pēta mākslas darbus, skaidro gaismas un ēnas nozīmi un kārtu savu kluso dabu.	Vajadzīgas vairākas reprodukcijas un priekšmeti vismaz četrām klusajām dabām.
6.3. 3.–4. stunda	Toņu jaukšana	Vēro un attēlo redzamo un, jaucot krāsas, veido objekta formu, ievērojot tumši gaišās attiecības.	Ir izveidotas divas skices (gan no parauga, gan no dabas), kurās ir ievērotas tumši gaišās attiecības un nojaušama objekta forma.	Vēro un attēlo redzamo nelielās skicēs, jauc krāsas un, klājot tās līdzās, izmēģina to tumši gaišās attiecības.	A5 formāts
6.3. 5.–6. stunda	Gleznojums – reālistiska klusā daba	Gleznojot veido objekta formu, ievērojot tumši gaišās attiecības.	Ir uzgleznota klusā daba, kurā ir ievērotas tumši gaišās attiecības un nojaušama objekta forma.	Glezno kluso dabu, kurā ir ievērotas tumši gaišās attiecības un nojaušama objekta forma.	A3 formāts

Līdzīgi tiek veidots tematiskais plāns pēc otrā parauga (5.tabula). Galvenā atšķirība, ka pirmajā variantā (4. tabula) sasniedzamie rezultāti tiek sadalīti pa posmiem jau uzreiz, bet otrajā variantā visi sasniedzamie rezultāti redzami blakus temata mērķim. Trešajā ailītē būtiskas atgādnēs – jēdzieni, kuri jāatkārto vai jāaktualizē, un formas komponentes. Šeit tās iekopētas

no 6. pielikuma, bet formulējumus, kas veidoti trīs gadu periodam, ieteicams precizēt un sašaurināt atbilstoši konkrētajam tematam (Vizuālā māksla 1.–9. klasei, 173. lpp.). Tāda kompleksa sasniedzamo rezultātu uzskatāmība dod plašāku skatījumu uz tematu kopumā, atgādina par kopīgo temata mērķi. Šo temata kopīgo mērķi iespējams “pazaudēt” secīgās darbības soļos, tādēļ ir svarīgi to šeit izcelt, jo tas tieši saistīts ar vērtēšanas kritērijiem. Kaut arī, salīdzinot ar 1. variantu, šādu tematisko plānu veidot ir nedaudz grūtāk (darbietilpīgāk), šis ir nepieciešams palīgīdzeklis mācību procesa vadīšanā. Veidojot plānu pēc šādas sistēmas, sasniedzamos rezultātus skolotājs var viegli pārskatīt. Šajā piemērā tie ņemti no programmas parauga, bet tos var ņemt tieši no likuma, piemērojot sev un skolēniem saprotamā veidā. Pielikumā pievienots uz vizuālo mākslu attiecināto sasniedzamo rezultātu uzskaitījums. (1. pielikums)

5. tabula. Tematiskā plāna piemērs

2. variants

6.3. Reālistisks klusās dabas gleznojums. Kā panākt telpiskumu, gleznojot kluso dabu?

Temata apgaves mērķis	Sasniedzamie rezultāti	Jēdzieni un satura un formas komponentes	Mācību stundu plāns vienam tematam	Mācību procesa soļi
Radīt reālistisku klusās dabas gleznojumu un, attēlojot objektu apjomu, mērķtiecīgi vingrināt vizuālo uztveri un domāšanu.	<p>Ziņas</p> <ul style="list-style-type: none"> Priekšmeta telpiskuma iespaidu nosaka krāsu laukumu forma un tumši gaišās attiecības. (K.Li.1.) Mākslas darba nozīmi klusajā dabā pauž ar objektu izvēli, krāsu un tumši gaišajām attiecībām. (K.Li.1.) Analītisks novērojums palīdz reālistiski attēlot sarežģītas formas un krāsu attiecības. (K.Li.2.) 	<p>Klusā daba, tumši gaišās attiecības, apjoms, telpa, krītošā ēna, pašēna, gaismas avots, lokālā krāsa, siltās un vēsās krāsas.</p> <p>1. tehnika un materiāli: ar skolotāja palīdzību skolēns prot atlasīt un jēgpilni lietot dažādas tehnikas un materiālus atbilstoši noteiktam tematam;</p>	<p>1.–2. stunda (kopsaucējs un mērķis) Uzstādījums un gaismēnas Noskaidrot, kā vizuāli veidojas objektu forma, kad uz to iedarbojas gaisma.</p>	<p>Pēta mākslas darbus, skaidro gaismas un ēnas nozīmi un kārto savu kluso dabu.</p>
	<p>Prasmes:</p> <p>Izveido uzstādījumu klusās dabas darbam klasē. (K.6.4.2.) Vēro un attēlo redzamo un, jaucot krāsas, veido objekta formu, ievērojot tumši gaišās attiecības. (K.6.1.1.; K.6.2.2.) Skaidro, kā vizuāli veidojas objektu forma, kad uz to iedarbojas gaisma. (D.6.2.1.1.) Nosauc savas darbības stiprās un vēl pilnveidojamās puses. Pastāsta par sava padarītā progresu, izmantojot vienotu kritēriju sistēmu. (K.6.2.2.) Patstāvīgi seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei un mācību procesā nosaka, vai un kā sniegums jāuzlabo. (K.6.2.1.)</p>	<p>2. mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi: analizējot gatavo jaunrades darbu, prot nosaukt izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Apzināti izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, lai panāktu vēlamo efektu;</p> <p>3. kompozīcija: skolēns demonstrē izpratni, paskaidrojot atšķirības dažādos kompozīcijas veidos. Spēj patstāvīgi izvēlēties un lietot piemērotāko kompozīcijas veidu.</p>	<p>3.–4. stunda (kopsaucējs un mērķis) Toņu jaukšana Novērot un attēlot redzamo un, jaucot krāsas, veido objekta formu, ievērojot tumši gaišās attiecības.</p>	<p>Vēro un attēlo redzamo nelielās skicēs, jauc krāsas un, klājot līdzās, izmēģina to tumši gaišās attiecības.</p>
	<p>Komplekss SR:</p> <p>Veidojot klusās dabas gleznojumu, ar izpratni par klusās dabas kā žanra veidiem, skaidro, kādēļ objekti izskatās telpiski, lietojot gaismēnas. (K.6.1.2.)</p>		<p>5.–6. stunda (kopsaucējs un mērķis) Glezno reālistisku kluso dabu. Gleznojot veido objekta formu, ievērojot tumši gaišās attiecības.</p>	<p>Glezno kluso dabu, kurā ir ievērotas tumši gaišās attiecības un nojaušama objekta forma.</p>

Temata apguves noslēgumā vērtēšanu var veikt, izmantojot snieguma līmeņu aprakstu (sācis, turpina, apguvis, padziļināti apguvis, jeb STAP). Tabulā vērtēšanai ir ievietots sasniedzamo rezultātu dalījums kritērijos. Katra kritērija laba izpilde atbilst ailītei “apguvis”. Tas ir līmenis, kurš atbilst MK noteikumos formulētajam. Savukārt, blakus esošajās ailēs atrodas snieguma skaidrojumi, kuri vai nu neatbilst, vai arī pārsniedz līmeni “apguvis”. Katru kritērijos ierakstīto SR iespējams sašķelt vēl sīkāk un vērtēt atsevišķi (piemēram, formatīvās vērtēšanas ietvaros), izvēloties tikai vienu SR daļu – “skaidro gaismas un ēnas nozīmi” vai “attēlo redzamo skicē (-ēs)” u.tml. (6. tabula).

6. tabula. Snieguma līmeņa apraksts tematam “6.3. Reālistisks klusās dabas gleznojums. Kā panākt telpiskumu, gleznojot kluso dabu?”

Kritēriji /prasmes	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Padziļināti apguvis
Pēta mākslas darbus, skaidro gaismas un ēnas nozīmi un kārto savu kluso dabu.	Nav pētījis mākslas darbus (vai ir apskatījis dažus), nevar paskaidrot gaismas un ēnas nozīmi, lai izceltu telpiskumu, un nemāk sakārtot savu kluso dabu, pieļauj daudzas neprecizitātes.	Ir izpētījis vairākus mākslas darbus, nevar paskaidrot gaismas un ēnas nozīmi, lai izceltu telpiskumu, bet,, kārtojot savu kluso dabu, pieļauj neprecizitātes.	Ir izpētījis vairākus mākslas darbus, skaidro gaismas un ēnas nozīmi, lai izceltu telpiskumu, un prot sakārtot savu kluso dabu.	Ir izpētījis vairākus mākslas darbus, labi un precīzi skaidro gaismas un ēnas nozīmi, lai izceltu telpiskumu un prot sakārtot savu oriģinālu (neparastu) kluso dabu.
Vēro un attēlo redzamo nelielās skicēs, jauc krāsas un, klājot līdzās, izmēģina to tumši gaišās attiecības..	Vēro un attēlo redzamo vienā nelielā skicē, kuru nepabeidz, nejaucot krāsas, izmēģina tās, klājot līdzās; gleznojums nav atbilstošs redzamajam.	Vēro un attēlo redzamo vienā nelielā skicē, jauc krāsas, klājot līdzās, un izmēģina to tumši gaišās attiecības, bet ne gluži atbilstoši redzamajam.	Vēro un attēlo redzamo vairākās nelielās skicēs, jauc krāsas, klājot līdzās, un izmēģina to tumši gaišās attiecības, atbilstoši redzamajam.	Vēro un attēlo redzamo vairākās nelielās skicēs, katrai skicei savādāk jauc krāsas un, klājot līdzās, izmēģina to tumši gaišās attiecības dažādos veidos, precīzi atbilstoši redzamajam.
Glezno kluso dabu, kurā ir ievērotas tumši gaišās attiecības un nojaušama objekta forma.	Glezno kluso dabu, kurā ir daļēji ievērotas tumši gaišās attiecības, bet nav nojaušama objekta forma.	Glezno kluso dabu, kurā ir ievērotas tumši gaišās attiecības, bet gandrīz nav nojaušama objekta forma.	Glezno kluso dabu, kurā ir ievērotas tumši gaišās attiecības un nojaušama objekta forma.	Glezno pārdomātas kompozīcijas kluso dabu, kurā ir ievērotas tumši gaišās attiecības un labi saskatāma objekta forma.

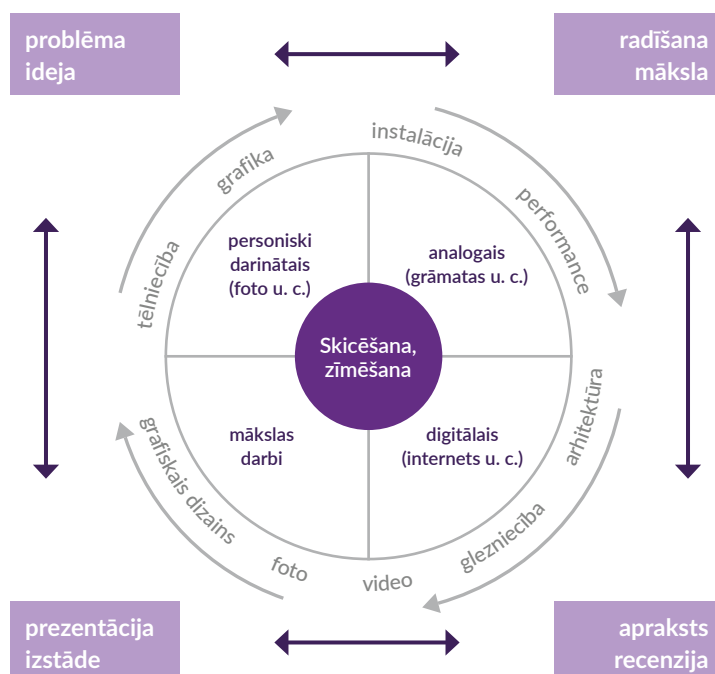
1.2. Stundas plāns un mācību procesa norise

Stundas plānā mācību saturs tiek piemērots klasei un konkrētajai mācību situācijai. Stundas plāns, ja tāds tiek veidots, ir skolotāja personiski izstrādāts metodiskais materiāls. Ja ir vairākas paralēlās klases, stundas plāns var atšķirties, jo katrā klasē var būt atšķirīga mācību satura apguves gaita (bet to pēc pieredzes var radoši diferencēt). Atšķirībā no tematiskā plāna, stundas plāns ir veidots precīzāk – kā tieša skolotāja darbību secība, kas ietver arī metodiskos palīg līdzekļus, saites uz konkrētu mācību materiālu un detalizētus mācīšanas un mācīšanās soļus.

Stundas plāns ir par to, kā tiks organizēts mācību process. Skolēns skolā ir iesaistīts daudzās mācību stundās, apgūst dažādu mācību saturu un piedzīvo interesantas vai mazāk aizraujošas mācību situācijas. Ir jāveicina pozitīva gaisotne un izpratne par katra uzdevuma unikālo vērtību, jāizmanto metodes, kuras nodrošinās to, ka apgūtais paliks skolēna atmiņā un uzkrātā informācija un iegūtās prasmes skolēnam dzīvē būs noderīgas. Tāpēc viens no lielajiem uzdevumiem ir veicināt

pašvadītu mācību prasmi. Vizuālajā mākslā būtiski ir nodrošināt mācību darbību secību – to var dažādot, bet skolēnam jāpierod pie tā, ka tas ir process, kurā var kaut ko sasniegt darbojoties mērķtiecīgi. Programmas paraugā jau iezīmētas secīgo darbību kopas. Ir būtiski pastāvīgi vizualizēt to, kas nepieciešams mācību uzdevumu veikšanai vai ātrai informācijai. Vizuālajā mākslā būtiski attīstīt trīs principus, sākot no brīvas skicēšanas, kas ir pirmais princips – gluži kā balss ievingrināšana pirms dziedāšanas vai muskuļu iesildīšana treniņa sākumā. Otrais princips ir idejas precizēšana, meklējot dažādos avotos iedvesmu un tad veidojot konkrētas kompozīcijas skices: izvēloties mākslas veidu un tehniku, formātu un, pārdomājot procesa soļus, darba plānu. Bet pēc tam tiek precizēti kritēriji, kuri atspoguļo sasniedzamos rezultātus, kas ir jau trešais princips. Apraksts, recenzija, prezentācija vai izstāde – tie jau ir soļi, kuri katru reizi var būt savādāk organizēti. Ieteicams veidot tradīcijas – piemēram, vienu reizi gadā veidot diskusijas par mākslas darbiem un izstādēm, par skolēnu radītajiem darbiem, par aktuālajām idejām, par oriģinālākajiem risinājumiem utt.

Secīga un mērķtiecīga mācību procesa virzība, paralēli veicot pašanalīzi un sasniegtā kontroli katrā posmā

1. attēls. Attēla autore: A. Avotiņa

Ja skolēns iedziļinās temata apguves saturā, ja tas ir skolēnam saistošs, viņš izvērtē to, atlasa sev nepieciešamo, aktualizē jau zināmo un iegūto informāciju un izmanto to jaunā situācijā (to piedāvā skolotājs vai klasesbiedri). Tāpēc piedāvātajā mācību programmas saturā nozīmīga daļa ir veltīta laikmetīgajai mākslai, iesakot skolotājiem aptuveni trīsdesmit 20. gadsimta otrās puses un mūsdienu mākslinieku darbus izmantot, kā iedvesmas avotus mācību procesā. **Tas ir būtiski, jo saturam primāri arvien ir jābūt saistītam ar aktualitāti un skolēna ikdienas pieredzi.** Fokussējot uzmanību uz šo pieredzi, padziļinās skolēna motivācija un interese par mācību saturu, rodas idejas, kā to savienot ar jauniem satura elementiem (piemēram, neparastiem paņēmieniem, jaunām tehnoloģijām un atšķirīgām pieredzēm, kas gūtas gan komunikācijā, gan sociālajos tīklos, gan citos mācību priekšmetos un dažādās ārpuskolas nodarbībās u. c.) un savu pieredzi (autentiski aktuālo). Programmā visi ieteiktie autori minēti arī ar oriģinālo uzvārdu rakstību, lai tos nekļūdiģi atrastu oriģinālajos avotos un interneta vietnēs. Piemēram, jau pie temata 1.1. ir šāds ieteicamo autoru saraksts: “Daži autori, kuru izstrādātos portretus un pašportretus dažādos glezniecības stilos iespējams izmantot iedvesmai skolēnu jaunrades darbiem: Marlēne Dimā (*Marlene Dumas*, Dienvidāfrikas republika, 1953); Elizabete Peitona (*Elizabeth Peyton*, ASV, 1965); Džulians Opies (*Julian Opie*, Apvienotā Karaliste, 1958); Žans Mišels Baskjā (*Jean-Michel Basquiat*, ASV, 1960); Renē Magrits (*René Magritte*, Beļģija, 1898–1967); Gistavs Kurbē (*Gustave Courbet*, Francija, 1819–1877); Pablo Pikaso (*Pablo Picasso*, Spānija, 1881–1973); Maurits Kornēliss Ešers (*Maurits Cornelis*

Escher, Nīderlande, 1898–1972); Kristīne Luīze Avotiņa (Latvija, 1983). Pedagoģi šo autoru darbus var izmantot mācību procesā jebkurā izdevumā un formātā.” (Vizuālā māksla 1.–9. klasei, 15. lpp.).

Senāku gadsimtu autoru darbus ņemt kā piemērus un piesaistīt mācību procesam jau ir diezgan tradicionāli. Tas pats attiecas uz Latvijas autoriem, tādēļ tie minēti mazāk. Plānojot stundu (posmu, tematu), skolotājs mācību procesā izvēlas piemērus, paraugus un laiku, kad un ar kādu mērķi skolēni ar tiem nodarbošies. Gan skolotājiem, gan skolēniem jāpierod mākslas darbus, kurus paredzēts izmantot kādiem mācību mērķiem, formāli anotēt, tiem pievienojot arī pieejas avotu (Sk. paraugu 2. pielikumā “Mākslas darba formālā anotācija”).

Mākslas darbu pētīšana ir neatņemama mācību procesa satura daļa. Tai jābūt mērķtiecīgai, arvien paturot prātā, ka ikviens mākslas darbs ir arī konkrēta laikmeta liecība. To raksturo dažādi formāli un saturiski komponenti. Lai domāšana profesionālās kategorijās kļūtu par ieradumu, nepieciešams klasē izvietot dažādas atgādnēs – par stiliem, kontrastiem u. c.. Neliels ieskats, kā to darīt, atrodams vairākos pielikumos. Katra piedāvātā infografika vai tabula ir tikai sākums, ideja. Ieteicams šādas atgādnēs veidot kopā ar skolēniem, izvietot pieejamā vietā un papildināmā formātā. (3.–6. pielikumi)

Labs palīgs stundas plānošanai ir Roberta Gaņjē “Deviņi mācību notikumi efektīvai stundai” (Gaņjē, 2005). Ar to plašāk var iepazīties oriģināltekstā (*Robert Mills Gagné. Principles of Instructional Design. 2007, 13*). R. Gaņjē piedāvā deviņus mācību plānošanas aspektus skolotāja darbībā mācību procesa laikā, un tie atbilst trīs stundas (posma vai temata) daļām (7. tabula).

7. tabula. R. Gaņjē mācību plānošanas modelis

Aktualizācija	Pievērš uzmanību
	Informē par sasniedzamajiem rezultātiem un mērķi
	Aktivizē iepriekšējās zināšanas
Apjēgšana	Izklāsta jauno saturu
	Virza un atbalsta mācīšanos (organizē mācību procesu)
	Sekmē praktisku (eksperimentus, izmēģinājumus) darbību, lietojot jauno informāciju
	Sniedz atgriezenisko saiti
Refleksija / nostiprināšana	Novērtē izaugsmi
	Nodrošina iespēju jaunapgūto izmantot praktiskā darbībā

(Tulkots un adaptēts no: Robert Mills Gagné. *Principles of Instructional Design. 2007, 13*)

Viena no problēmām vizuālajā mākslā ir objektīva **atgriezeniskā saite**. Ļoti bieži vizuālajā mākslā tā sakrīt ar refleksijas un vērtēšanas procesu. Tomēr informācija par to, kā skolēnam stundas (posma, temata apguves) gaitā sokas ar virzību uz mērķi, ir svarīga, lai skolēni konstatētu nepilnīgās vai kļūdainās zināšanas vai prasmes un apstiprinātu pareizās, turpinātu tās lietot un virzītos uz sniegumu optimālā līmenī. Tātad atgriezeniskā saite ir būtiski nepieciešama nevis tikai gala rezultātā, bet, lai mācīšanās procesā pilnveidotos. Atgriezeniskā saite nozīmē to, ka mēs labojam, precizējam un parādam arī to, ko darīt, lai virzītos tālāk. Tas, ka skolēns apzinās kļūdu, vēl automātiski nenozīmē, ka skolēns zina, ko darīt, lai to mainītu. Lielā klasē skolotājs pats ne vienmēr varēs nodrošināt atgriezenisko saiti katram skolēnam.

Refleksija, nostiprināšana. Lai šo problēmu risinātu, skolotājs var organizēt procesus, kuros skolēni gūst atgriezenisko saiti, izmantojot tehnoloģijas, citu skolēnu atbalstu vai paši sevi. Lai atgriezeniskā saite būtu kvalitatīva un tiešām virzītu skolēnus uz labāku rezultātu, viņiem pašiem savi un citu darbi jāizvērtē, ņemot vērā ļoti konkrētas norādes un kritērijus, kas tieši vērsti uz sasniedzamo rezultātu. Iesaistot skolēnus pašvērtēšanas procesā, viņi iemācās atšķirt labu sniegumu no viduvēja vai sliktā, pamazām iemācoties ieraudzīt to savā un klasesbiedru jaunrades darbā, kā arī mācās savu sniegumu uzlabot. Te labs palīgs ir nelielas mērķtiecīgas darbu kopskates, veicot darbu izvērtēšanu pēc konkrētiem kritērijiem (reizēm tas var būt tikai viens – piemēram, kuram ir izdevies radīt vistelpiskāko iespaidu savā darbā).

Padomu apkopojums sniegts 7. pielikumā “Kas ir un kas nav jādara kompetenču pieejā, mācot un mācoties vizuālo mākslu”.

2. Vizuālās mākslas mācību sasniegumu vērtēšana

Vērtēšana ir neatņemama mācību procesa sastāvdaļa. Skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanas pamatprincipi ir noteikti likumā (Ministru Kabineta 2018. gada 27. novembra Noteikumi Nr. 747. "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem"):

1. Sistēmiskuma princips – mācību snieguma vērtēšanas pamatā ir sistēma, kuru raksturo regulāru un pamatotu, noteiktā secībā veidotu darbību kopums.
2. Atklātības un skaidrības princips – pirms mācību snieguma demonstrēšanas skolēnam ir zināmi un saprotami plānotie sasniedzamie rezultāti un viņa mācību snieguma vērtēšanas kritēriji.
3. Metodiskās daudzveidības princips – mācību snieguma vērtēšanai izmanto dažādus vērtēšanas metodiskos paņēmienus.
4. Iekļaujošais princips – mācību snieguma vērtēšana tiek pielāgota ikviena skolēna dažādajām mācīšanās vajadzībām, piemēram, laika dalījums un ilgums, vide, skolēna snieguma demonstrēšanas veids, piekļuve vērtēšanas darbam.
5. Izaugsmes princips – mācību snieguma vērtēšanā, īpaši mācīšanās posma noslēgumā, tiek ņemta vērā skolēna individuālā mācību snieguma attīstības dinamika.

Šādi principi ļauj plānot gan skolotājam, gan skolēnam uzlabojumus mācību procesā. Vērtēšanas uzsvars tiek mainīts no skolēna mācību sasniegumu novērtēšanas uz vērtēšanu, lai uzlabotu mācīšanos, sniegtu efektīvu atgriezenisko saiti. Atbilstoši šai koncepcijai, mācību priekšmeta "Vizuālā māksla" mācību sasniegumu vērtēšana ir tikpat nozīmīga kā citos mācību priekšmetos, jo tā ir rosinoša un uz izaugsmi vērsta. Nozīmīga vieta mācību procesā ir gan diagnosticējošajai, gan formatīvajai, gan summātīvajai vērtēšanai. Jāvērtē:

- ideja un tās atbilstība mērķim;
- mācīšanās procesa mērķtiecība;
- skolēna jaunrades darbs kā procesa rezultāts;
- skolēna prasme prezentēt, aizstāvēt, skaidrot un aprakstīt paveikto un sasniegto.

8. tabula. Diagnosticējošā, formatīvā un summātīvā vērtēšana kā kompleksa darbība mācību procesā

	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summātīvā vērtēšana
Vērtēšanas mērķi	Noteikt skolēna iepriekš apgūtās zināšanas, prasmes un attieksmes mācību procesa plānošanai un uzlabošanai – turpmāko mācību mērķu precizēšanai, mācību uzdevumu izvēlei, satura sakārtošanai. Var izmantot skolēnu mācību sasniegumu dinamikas konstatēšanai.	Dot iespēju skolēnam noteikt mācību sasniegumus, lai tos uzlabotu atbilstoši būtiskākajiem programmā formulētajiem sasniedzamajiem rezultātiem. Veicināt skolēna atbildību un motivāciju, iesaistot vērtēšanas procesā. Veicināt mācību procesa uzlabošanu.	Noteikt skolēna mācību sasniegumus, lai konstatētu apgūtās zināšanas, prasmes un attieksmes vērtējuma izlikšanai. Summātīvās vērtēšanas rezultātus var izmantot arī formatīviem mērķiem (informācijai par mācību mērķu un uzdevumu sasniegšanu, mācību procesā izmantoto metožu izvērtēšanai, lēmuma pieņemšanai par turpmāko darbu).
Vieta mācību procesā (norises laiks), biežums	Ieteicams veikt mācību kursa, mācību gada vai temata sākumā.	Veic mācību procesa laikā. Skolotājs to organizē pēc nepieciešamības.	Veic katra temata beigās, nepieciešamības gadījumā apvienojot nelielus tematus vai apjomīgus tematus sadalot loģiskās daļās. Var izmantot mācību gada, izglītības pakāpes beigās.
Vērtēšanas saturs	Saturu veido iepriekšējā mācību procesā apgūtās zināšanas, prasmes, vērtībās balstīti ieradumi, kompleks rezultāts, kas būtiski nepieciešamas turpmākā mācību satura apguvē.	Saturu veido būtiskākie skolēnam sasniedzamie rezultāti (zināšanas, prasmes, vērtībās balstīti ieradumi, kompleks rezultāts) temata apguves laikā.	Saturu veido skolēnam sasniedzamie rezultāti (zināšanas, prasmes, vērtībās balstīti ieradumi, kompleks rezultāts) temata vai tā loģisko daļu nobeigumā. Skolēns var savus mācību sasniegumus demonstrēt dažādos izziņas līmeņos.

	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas formas	Izmantojamas daudzveidīgas vērtēšanas formas: mutvārdu, rakstiskas, praktisku prasmju, kombinētas: individuāla vai kolektīva snieguma.		
Vērtēšanas metodiskie paņēmieni	Novērošana, saruna, aptauja, uzdevumu risināšana, tests u.tml.	Mācību rezultātu pārbaudīšanai izvēlas tādas pašas metodes un paņēmienus kā mācību procesā. Novērošana, saruna, aptauja, uzdevumu risināšana, darbs ar tekstu, laboratorijas darbs, eksperiments, demonstrējums, vizualizēšana, eseja, referāts, diskusija, mājas darbs u.tml.	Rakstveida, mutvārdu vai kombinēts pārbaudes darbs, pētniecisks laboratorijas darbs, individuāls vai grupas projekts u.tml.
Vērtētājs	Skolotājs/skolēns atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.		Skolotājs atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.
Vērtēšanas kritēriji, to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtējuma objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā skolotājs atbilstoši izvēlētajām vērtēšanas formām un metodiskajiem paņēmieniem. Kritēriju izstrādāšanā var iesaistīt skolēnus, lai pilnveidotu vērtēšanas un pašnovērtēšanas prasmes. Skolotājs iepazīstina skolēnus ar vērtēšanas kritērijiem un kārtību.		
Vērtējuma atspoguļošana	Vērtējums aprakstošs/snieguma līmeņos.	Vērtējums aprakstošs/snieguma līmeņos vai ieskaitīts/ neieskaitīts.	Skolotājs vērtē 10 ballu skalā un to dokumentē.

Skolēnu mācību snieguma vērtēšanas metodiskos paņēmienus, izpildes laiku un vērtēšanas kritērijus nosaka pedagogs:

- ievērojot mācību jomā noteiktos skolēnam plānotos sasniedzamos rezultātus;
- mācību priekšmeta programmu;
- izglītības iestādes izstrādāto skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanas kārtību.

Ar diagnosticējošo vērtēšanu skolotājs pārbauda konkrētas skolēna prasmes dimensijas, lai precizētu un sagatavotu tādus uzdevumus, kas veicinātu šo prasmi apgūt, attīstīt vai pilnveidot.

Ar formatīvo vērtēšanu skolotājs diagnosticē savu darbu. Formatīvās vērtēšanas mērķis ir noteikt skolēna apgūtos SR atgriezeniskās saites sniegšanai skolēnam un skolotājam, lai:

- uzlabotu skolēna sniegumu;
- mērķtiecīgi atbalstītu skolēna mācīšanos;
- plānotu turpmāko mācību procesu;
- veicinātu skolēna mācību motivāciju;
- sekmētu skolēna izaugsmi;
- sekotu līdz skolēna sniegtam ilgtermiņā;
- attīstītu pašvadītas mācīšanās prasmes, iesaistot skolēnu vērtēšanas procesā.

Atgriezeniskā saite ir komentārs par procesu (kritērijiem) un mācīšanās rezultātu (SR). Atgriezeniskā saite rosina domāt, tā ir komentārs par paveikto, ieteikums tālākām nepieciešamām darbībām, lai uzlabotu sniegumu. Ja atgriezeniskā saite ir dota, tad jādod arī laiks snieguma uzlabošanai. Formatīvo vērtējumu var izteikt apguves līmeņos, procentos, punktos (15/30).

Summatīvā vērtēšana jāveic posma (temata) noslēgumā, atzīme ir komunikācijas rīks, kas informē par to kā ir sasniegti likumā noteiktie sasniedzamie rezultāti. Summatīvos vērtējumus 4.–12. klasē visos mācību priekšmetos izsaka 10 ballu skalā mācīšanās posma noslēgumā (gada, semestra, temata, konkrēta darba). Skolotājs izmanto 10 ballu skalu vērtējumu izlikšanai saskaņā ar Ministru Kabineta 2018. gada 27. novembra Noteikumu Nr. 747 10. pielikumu.

Būtisks ir komplekss sasniedzamais rezultāts. Vizuālajā mākslā tā apguvi skolēns demonstrē darbībā. Komplekss sasniedzamais rezultāts ir vairāku pazīmju kopums, kuru vērtē, izvirzot atbilstošus kritērijus un izmantojot snieguma līmeņu aprakstu (piemēram, jau aprakstītā 6. tabulā). 9. tabulā redzams piemērs, kurā nav atšifrēts līmenis "sācis apgūt" (to var

darīt, ja nepieciešams) un ir pievienota ailīte "Skolotāja vērtējums", kas ir būtiski 4. klasei, kur skolēni paši vēl tikai mācās saprast savu darbību atbilstību prasībām. Bieži komplekss sasniedzamais rezultāts ir – "radoši izmantojot dažādus jaunrades darbu izveidei nepieciešamus materiālus un tehnikas, veido savu darbu, dokumentējot darba tapšanas procesu, komentē svarīgākos ieguvumus". Tas ir diezgan universāls un tam nepieciešama konkrētajiem tematiem un mērķiem atbilstoša precizēšana. Vizuālajā mākslā kompleksa sasniedzamā rezultāta vērtēšanai var izmantot dažādas formas – tas ir jaunrades darbs, rakstveida, mutvārdu vai kombinēts pārbaudes darbs, individuāls vai grupas projekts u. c. Atgādnēs par darbībām un jēdzieniem mācību satura integrācijai, kā arī kritēriju izveidei mācību procesa pilnveidei skatāmas 8. pielikumā. Tas ir tikai rosinājums – ideja –, kā visu mācību procesā apgūto atcerēties, izmantot, papildināt utt.

9. tabula. Snieguma līmeņa apraksts tematam "4.3. Zīmes un simboli – veids, kā lasīt pasauli.

Kā ieraudzīt un atšķirt zīmes un simbolus apkārtējā vidē, un kā radīt savu zīmi un simbolu?"

Kritēriji 4.3.	S	Sācis apgūt	T	Turpina apgūt	A	Apguvis	P	Apguvis padziļināti	Skolotāja vērtējums
Zīmes un simboli apkārtējā vidē				Protu ieraudzīt zīmes un simbolus apkārtējā vidē, bet nezinu to nozīmi.		(Mērķis! – 1. daļa) Protu ieraudzīt un atšķirt zīmes un simbolus apkārtējā vidē.		Protu ieraudzīt un atšķirt zīmes un simbolus apkārtējā vidē un zinu to nozīmi.	
Zīmju un simbolu kataloga veidošana				Esmu izveidojis zīmju un simbolu katalogu ar vismaz 20 vizuāliem attēliem.		(K.6.1.2.; K.6.1.3.) Esmu izveidojis zīmju un simbolu katalogu ar vismaz 20 vizuāliem attēliem un pierakstījis to nozīmi un ieguves avotu.		Esmu izveidojis zīmju un simbolu katalogu ar vismaz 30 vizuāliem attēliem, pierakstījis to nozīmi un ieguves avotu un esmu tos sagrupējis pēc izdomātiem, pamatotiem kritērijiem.	
Sava simbola izveide radošajā darbā				Esmu izveidojis savu simbolu radošajā darbā, bet nevaru izdomāt stāstu		(Mērķis! – 2. daļa un K.6.3.3.) Esmu izveidojis savu simbolu radošajā darbā un pievienojis tam personisku stāstu par tā nozīmi savā dzīvē.		Esmu izveidojis vairākus simbolus savā radošajā darbā un pievienojis tiem personiskus stāstus par to nozīmi savā dzīvē.	
Radošā darba tehniskais izpildījums				Manā darbā ir neprecīzs grafiskais izpildījums un izmantota tikai viena vizuālās mākslas tehnika.		Manā darbā ir precīzs grafiskais izpildījums un (K.6.1.2.; K.6.1.3.) izmantotas vairākas vizuālās mākslas tehnikas.		Manā darbā ir precīzs grafiskais izpildījums un izmantotas dažādas vizuālās mākslas tehnikas, protu pastāstīt kāpēc tas bija svarīgi.	

Kritēriji 4.3.	S	Sācis apgūt	T	Turpina apgūt	A	Apguvis	P	Apguvis padziļināti	Skolotāja vērtējums
Darbs komandā (pa pāriem vai grupās), stāstījums par savu darbu.				Man grūti sadarboties, bet es protu pastāstīt par saviem atklājumiem, pieredzi, radīšanas prieku un gandarījumu radošajā procesā.		(K..6.3.1.; K.6.3.3) Sadarbojos un protu pastāstīt par saviem atklājumiem, pieredzi, radīšanas prieku un gandarījumu radošajā procesā. Izsaku savu un uzklāsu citu viedokli.		Sadarbojos un protu pastāstīt par saviem atklājumiem, pieredzi, radīšanas prieku un gandarījumu radošajā procesā. Izsaku savu un uzklāsu citu viedokli, diskutējot par zīmēm un simboliem.	

Tā kā programmas paraugā temati kārtoti pēc principa trijos gados aptvert visus izteiksmes līdzekļus un dažādas satura komponentes, ieteicams veidot vērtēšanas kopsummā pārskatus trijiem gadiem kopā. 10. tabulā redzams, ka pieci 7. klasei domātie temati nodrošina atšķirīgus uzsvarus uz pieciem kritērijiem. Tie ir:

- saturs un kultūras konteksts;
- stils, virziens un mākslas veids;
- tehnika, materiāls, paņēmieni;
- analīze, pašvērtējums;
- prezentēšana, demonstrēšana, izstādīšana.

7. klasē svarīgākie kritēriji ir “tehnika, materiāls, paņēmieni”, bet 8. klasē par tādiem kļūst “saturs un kultūras konteksts” (11. tabula).

Svarīgi, lai katrā tematā kopumā varētu iegūt vienādu daudzumu punktu vai %. Savukārt, trīs gadu pārskatā (12. tabula ar kopējo punktu skaitu) būtiski, lai visiem pieciem kritērijiem tiktu piešķirta līdzvērtīga nozīme (punktos vai %), tādā veidā radot līdzsvaru starp pamatizglītības standartā (Ministru kabineta noteikumi Nr. 747, Rīgā 2018. gada 27. novembrī) formulētajām četrām lielajām idejām un papildinājumiem ar caurviju prasmēm – prezentēšanu, sadarbošanos, digitālo prasmi u. c. Piecus pamatkritērijus var dalīt sīkāk. Tematu skaitu pēc skolotāja ieskatiem var palielināt.

10. tabula. Pieci temati no vizuālās mākslas mācību programmas parauga 7. klasei

Temats	Saturs Kultūras Konteksts	Stils Virziens Mākslas veids	Tehnika Materiāls Paņēmieni	Analīze Pašvērtējums	Prezentēšana Demonstrēšana Izstādīšana	Kopējais
1. Gaisma		5	10	5		20
2. Fantastiski tēli	5	5			10	20
3. Pozitīvais-negatīvais laukums		5	5	5	5	20
4. Jūtas, emocijas		5	10	5		20
5. Arhitektūra	5		5	5	5	20
Kopējais	10	20	30	20	20	100

11. tabula. Pieci temati no vizuālās mākslas mācību programmas parauga 8. klasei

Temats	Saturs Kultūras Konteksts	Stils Virziens Mākslas veids	Tehnika Materiāls Paņēmiens	Analīze Pašvērtējums	Prezentēšana Demonstrēšana Izstādīšana	Kopējais
1. Popkultūra un reklāma		5		5	10	20
2. Mākslas objekts un daba	5		10	5		20
3. Humors plakātā	10	5			5	20
4. Dažādu mākslas veidu sintēze	5		10	5		20
5. Animācija	10			5	5	20
Kopējais	30	10	20	20	20	100

12. tabula. Kopējais vērtējumu svērumis trīs gados (7.–9. klasei)

Temats	Saturs Kultūras Konteksts	Stils Virziens Mākslas veids	Tehnika Materiāls Paņēmiens	Analīze Pašvērtējums	Prezentēšana Demonstrēšana Izstādīšana	Kopējais
7. klase Pieci temati	10	20	30	20	20	100
8. klase Pieci temati	30	10	20	20	20	100
9. klase Pieci temati	20	30	10	20	20	100
15 temati	60	60	60	60	60	300

Pielikumi

1. pielikums

Sasniedzamie rezultāti vizuālajā mākslā

Sasniedzamie rezultāti, kas tiešā veidā attiecas uz vizuālo mākslu, jeb fragments no 4. pielikuma MK 2018. gada 27. nov. noteikumiem Nr. 747 Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā, beidzot 3., 6. un 9. klasi.

1. Katram mākslas veidam ir tam raksturīgi izteiksmes līdzekļi		
Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
1.1. Stāsta par īpašo un neparasto mākslā (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains).	1.1. Raksturo mākslas (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) izteiksmes līdzekļus un novērtē iespējas ar tiem radoši izpausties.	1.1. Sava radošā darba prezentācijā un aprakstā izmanto informācijas avotus un atsauces uz tiem, lai pamatotu izvēlēto mākslas veidu (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) un tā izteiksmes līdzekļus.
1.2. Atšķir vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus (līnija, laukums, forma, krāsa, ritms, apjoms, telpa). Eksperimentē ar katru no tiem un kombinē tos. Stāsta par savu pieredzi.	1.2. Atpazīst un nosauc vairāku vizuālās mākslas veidu izteiksmes līdzekļus (līnija, laukums, forma, krāsa, tonis, gaisma, virsmas īpatnības, ritms, apjoms, telpa, mērogs, virziens) un kompozīcijas izveides paņēmienus (formāts, līdzsvars, kontrasts, ritms, proporcijas). Kombinē tos, pamatojot savas izvēles ietekmi uz gala rezultātu.	1.2. Raksturo dažādu vizuālās mākslas veidu (glezniecība, grafika, tēlniecība, arhitektūra, dizains un audiovizuālā māksla) vizuālos izteiksmes līdzekļus un kompozīcijas izveides paņēmienus un paredz to ietekmi uz gala rezultātu. Kombinē tos atbilstoši radošā darba mērķim un idejai un izvērtē ietekmi uz mākslas darbu.
1.3. Saskata mākslas darbos zīmes (piemēram, vienkāršākas etnogrāfiskās zīmes un informatīvās zīmes) un plaši lietotus simbolus reālajā un digitālajā vidē, skaidro to nozīmi, līdzīgo un atšķirīgo. Lieto zīmes un simbolus radošā darbā, izmantojot tiem atbilstošus vizuālus izteiksmes līdzekļus, kuru izvēli pamato.	1.3. Radošā darbā gan brīvi kombinē, gan mērķtiecīgi lieto zīmes un simbolus (piemēram, etnogrāfiskās zīmes, informatīvās zīmes un simbolus) ar atbilstošiem izteiksmes līdzekļiem un kompozīcijas principiem. Salīdzina un izvērtē abas pieejas.	1.3. Veido radošu darbu ar idejai atbilstošu kompozīciju. Sintezējot vairākus vizuālās mākslas veidus, mērķtiecīgi izmanto, pārveido un kombinē zīmes un simbolus.
2. Ideju, emociju un viedokļa paušanā nepieciešama drosme, neatlaidība un gatavība izmēģināt dažādas pieejas		
2.1. Īsteno radošas idejas dažādiem sev aktuāliem nolūkiem, pamatojot to personisko aktualitāti.	2.1. Īsteno radošas un mākslinieciskas idejas dažādiem sev aktuāliem mērķiem, iedvesmojoties no notikumiem sabiedrībā vai personiskajā dzīvē, no vizuālās un audiovizuālās mākslas, arhitektūras un dizaina vai dabas norisēm. Fiksē tos (pieraksta, skicē, fotografē, ieraksta vai filmē). Izmanto radošās domāšanas paņēmienus ideju precizēšanā.	2.1. Īsteno radošas un mākslinieciskas idejas sabiedrībai un sev aktuāliem mērķiem. Izmanto daudzveidīgus radošās domāšanas paņēmienus ideju precizēšanā. Idejas realizēšanai izmanto tekstu, skaņu, attēlu, kustību un dažādas tehnoloģijas.
2.2. Stāsta par ideju radīšanas procesā gūtajiem atklājumiem, prieku, gandarījumu un ieguldījumu kopīgajā darbā. Pārrunā grūtības. Sarunājas un uzklausa citus.	2.2. Raksturo savu ideju radīšanas procesu, uzdrīkstēšanos, izveles, ieguldījumu, gandarījumu, grūtību pārvarēšanu.	2.2. Analizē ideju radīšanas procesu, izvērtē savu ieguldījumu, pieredzi un grupas darbību. Prezentējot ideju, atbildīgi un cieņpilni izturas pret auditoriju.

3. Radošajā darbībā cilvēks pēta un pauž savu identitāti, izprot atšķirīgus pasaules uzskatus un tradīcijas, novērtē mantojumu un mākslinieciskas inovācijas		
3.1. Individuāli, pāri vai grupā vienojas par idejas īstenošanas soļiem un eksperimentējot veido radošu darbu apgūto žanru un tēlainās izteiksmes līdzekļu apjomā. Izvērtē darbu atbilstoši noteiktiem kritērijiem.	3.1. Diskutē, apspriež idejas, individuāli, pāri vai grupā veido radošu darbu, eksperimentējot un kombinējot mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus atbilstoši radošā darba ieceres mērķim.	3.1. Sekojot paša plānotiem radošā procesa soļiem, daudzveidīgi izmanto mākslinieciskos un tēlainās izteiksmes līdzekļus atbilstoši ieceres mērķim, apvieno audiālos un vizuālos, divdimensiju un trīsdimensiju mākslas veidus radošā darba izveidē mērķtiecīgi izmanto digitālās tehnoloģijas. Atbildīgi izvērtē savu un citu paveikto atbilstoši kopīgi veidotiem kritērijiem.
3.2. Atpazīst un radošā darbā izmanto dažādu mākslas veidu dažādus materiālus, tehnikas un paņēmienus (piemēram, veido sižetus un tēlus leļļu un objektu teātra tehnikā, zīmē, veido, glezno, darina kolāžas, fotogrāfē).	3.2. Dalās pieredzē, eksperimentē un kombinē dažādus materiālus, tehnikas, paņēmienus un tehnoloģijas radošam darbam (piemēram, izgatavo skaņu rīkus, realizē skatuvisku priekšnesumu, zīmē, glezno, veido, fotogrāfē, filmē, veido animācijas). Pamato savu izvēli.	3.2. Sadarbojas un atbildīgi īsteno radošā darba ideju. Uzklauša citu viedokli, diskutē un patstāvīgi pieņem lēmumus par idejas īstenošanai atbilstošu materiālu, tehnikas, paņēmieni un tehnoloģiju izvēli.
3.3. Interpretē viena mākslas veida darbu ar cita mākslas veida izteiksmes līdzekļiem vecumposmam atbilstošā apjomā, piemēram, ilustrē literāru vai folkloras darbu, dziesmu vai skaņdarbu ar vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem, stāsta cits citam, kādus tēlus var radīt.	3.3. Izmanto dažādu mākslas veidu (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) iespējas savu emociju, vērtību un ideju paušanai. Interpretē mākslas darbu (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) vecumposmam atbilstošā apjomā ar citu mākslas veidu izteiksmes līdzekļiem. Salīdzina, kā atšķiras viena un tā paša sižeta atspoguļojums dažādos mākslas veidos.	3.3. Radošajā darbā izmanto savu estētisko pieredzi. Interpretē mākslas darbu (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) vecumposmam atbilstošā apjomā, izvēloties un izmantojot citu mākslas veidu izteiksmes līdzekļus, argumentē savu izvēli.
3.4. Stāsta par radošā darba gaitu, savu tehnisko un valodisko meistarību un izvērtē savu sniegumu atbilstoši iecerei. Atbildīgi izturas pret savu un citu veidotiem darbiem.	3.4. Demonstrē, eksponē, atskaņo, raksta un lasa sadarbībā paveikto. Novērtē savu un klasesbiedru veidotos darbus kā autordarbus. Izmantojot citu autoru darbus vai idejas, atsaucas uz tiem, norādot avotus.	3.4. Analizē atklājuma, līdzpārdzīvojuma, radīšanas prieka, uzdrīkstēšanās un problēmu risināšanas pieredzi radošajā procesā un sadarbībā. Ievēro autortiesības regulējošas normas.
3.5. Izzina un atbilstoši noteiktiem kritērijiem novērtē mākslas (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) darbu personisko nozīmību. Pauž savus uzskatus un uzklauša atšķirīgus uzskatus.	3.5. Pēta un atbilstoši paša veidotiem kritērijiem vērtē iespēju nozīmīgākajos pasaules un Latvijas mākslas (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) darbos un kultūrtelpā paust identitāti. Izvēlas darbus, kas kļuvuši personiski nozīmīgi, to izpētē iedvesmojas savam radošajam darbam.	3.5. Analizē sabiedrībā aktuālu procesu izpausmes dažādos laikmetīgās mākslas veidos, komentē personiski nozīmīgo.
3.6. Apliecina savu piederību noteiktai kultūrai, piedaloties tautas tradīciju pasākumos. Skaidro to personisko nozīmību.	3.6. Raksturo un vērtē materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma (piemēram, mutvārdu tradīcijas un izpausmes, rituāli, Dziesmu un deju svētki) nozīmi identitātes saglabāšanā.	3.6. Pēta un analizē materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma (piemēram, mutvārdu tradīcijas un izpausmes, rituāli, Dziesmu un deju svētki) nozīmi. Pamato savu unikālo piederību noteiktai kultūrai un dzīvesvidei. Novērtē sevi kā kultūras mantojuma veidotāju.

<p>3.7. Sadarbojas kultūras mantojuma saglabāšanā tuvākajā apkaimē, iesaistoties kopīgā darbībā, īstenojot idejas publiskajā telpā (skolā un ārpus tās).</p>	<p>3.7. Sadarbojas kultūras mantojuma saglabāšanā tuvākajā apkaimē, kopīgi īstenojot sociāli, ekonomiski vai ekoloģiski nozīmīgas mākslas idejas publiskajā telpā. Izsaka savu identitāti mākslā, ietekmējot apkārtējās vides veidošanu un veicinot dažādu sociālu grupu un kultūru saprašanos.</p>	<p>3.7. Sadarbojas kultūras mantojuma saglabāšanā un popularizēšanā. Iesaistās mācību, dzīves un atpūtas vides izveidē, novērš trūkumus. Pamato nepieciešamību radīt, apzinās radošo procesu kā autora pašizpausmes un uzņēmības rezultātu.</p>
<p>4. Mākslas darbi rodas noteikta laikmeta un kultūras mijiedarbībā. Tie veido daudzveidīgu pieredzi, attīsta estētisko un kultūras izpratni un spēj radīt pārmaiņas sabiedrībā</p>		
<p>4.1. Apmeklē kultūras notikumus (piemēram, izstādes, izrādes, filmas, koncertus, literārus pasākumus), vēro pilsētvidi, stāsta par saviem iespaidiem, uzklausa atšķirīgus uzskatus. Kultūras notikuma apmeklējuma laikā mācās ievērot atbilstošu uzvedības modeli.</p>	<p>4.1. Apmeklē kultūras notikumus (piemēram, izstādes, izrādes, filmas), veidojot savu kultūras pieredzi. Izvērtē to personisko nozīmību un aktualitāti, pauž un pamato savu viedokli un pieņem atšķirīgus viedokļus. Kultūras notikuma apmeklējuma laikā ievēro atbilstošu uzvedības modeli.</p>	<p>4.1. Izvēlas savām interesēm atbilstošus kultūras notikumus. Mutiski un rakstiski vērtē savu kultūras pieredzi, paužot savu attieksmi pret dzīves un kultūras vērtībām, ko rosinājuši oriģināldarbi.</p>
<p>4.2. Aprakstoši stāsta par mākslas darbā uztveramo (piemēram, objekti, tēli, sižets, tēmas) un par to, ko iespējams iztēloties (noskaņa, pārdzīvojums, asociācijas).</p>	<p>4.2. Individuāli novērtē mākslas darba iedarbību uz dažādiem uztveres veidiem. Interpretē mākslas darbā ietvertu informāciju un idejas un iztēlē uztveramo, pauž savu viedokli, emocionālo attieksmi un estētisko vērtējumu.</p>	<p>4.2. Analizē un apraksta mākslas darbu formu un estētisko aspektu. Interpretē darbus to veselumā (saturs un forma).</p>
<p>4.3. Novērtē neparasto, dabisko, krāšņo, senlaicīgo kā vērtības dzīvē. Saviem vārdiem skaidro tuvākās apkārtnes mākslas, dizaina un arhitektūras piemēru nozīmi personiskajā un sabiedriskajā vidē.</p>	<p>4.3. Saskata un novērtē autora pašizpausmes, cilvēka pārdzīvojumu un savstarpējo attiecību, kultūras un apkārtējās vides atspoguļojumu mākslas darbos. Raksturo un vērtē mākslas darbā aktualizētās problēmas un vērtības, saistot tās ar personisko pieredzi un pasaulē notiekošo.</p>	<p>4.3. Analizē un diskutē par mākslas darbā (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) ietvertām individuālām un sabiedrībai kopumā svarīgām vērtībām.</p>
<p>4.4. Klausās, skatās, vēro, saviem vārdiem skaidro mākslas darba (piemēram, dziesma, skaņdarbs, vizuālās un audiovizuālās mākslas darbs) galvenās pazīmes.</p>	<p>4.4. Lasa, klausās, skatās un vēro mācīšanās mērķim atbilstošus dažādu mākslas veidu darbus. Izsaka savu viedokli par lasīto, redzēto un raksturo dažādu žanru un stilu darbus vizuālajā mākslā. Mācās atšķirt un izvēlēties augstvērtīgus mākslas darbus.</p>	<p>4.4. Lasa, klausās, skatās, vēro mācīšanās mērķim atbilstošus dažādu mākslas veidu, žanru, stilu un virzienu darbus, paplašinot savu ētisko un estētisko pieredzi. Analizē un diskutē par pazīmēm un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem. Mācās atšķirt un izvēlēties augstvērtīgus mākslas darbus.</p>
	<p>4.5. Raksturo tēlus, salīdzina tēlu un savas vērtības un intereses. Iepazīstina ar sev zināmu populāru mākslas darbu (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) un tēlu daudzveidību, pamatojot interpretē to popularitāti sabiedrībā.</p>	<p>4.5. Analizē mākslas darbu (vizuālā un audiovizuālā māksla, arhitektūra un dizains) un tēlu nozīmi dažādu ideoloģiju un politikas izpausmēs. Vērtē mākslas darbu, tā autora ietekmi un atbildību sabiedrības uzskatu veidošanā. Analizē autoru un viņu darbu popularitāti noteiktā laikā.</p>

2. pielikums

Mākslas darba formālā anotācija

Piemērs mākslas darba formālajai anotācijai – parakstam zem darbu reprodukcijām (prezentācijās, recenzijās) vai zem skolēna paša radīta darba. Ja darbs veidots ar digitālām tehnoloģijām, tad izmērus raksta otrādi – vispirms platumu, tad augstumu.

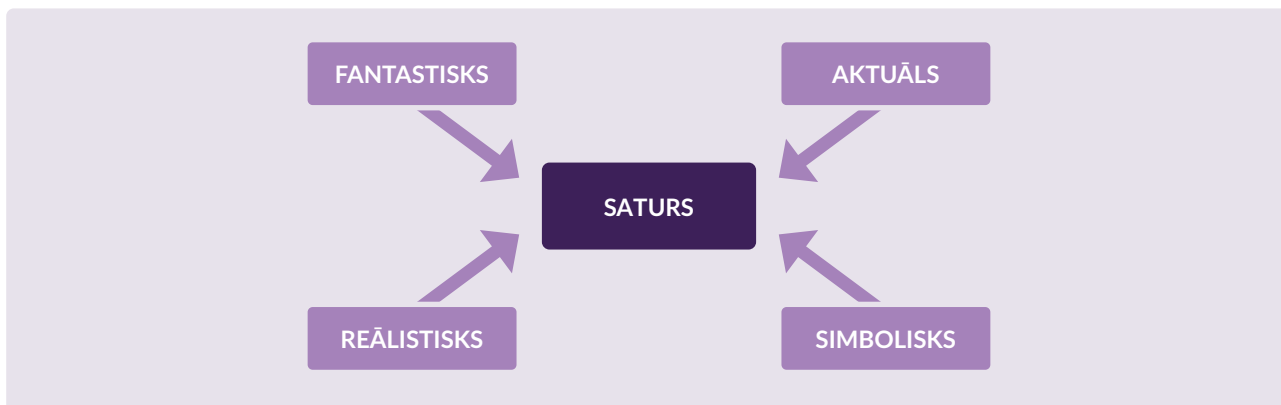

Pjērs Ogists Renuārs (*Pierre-Auguste Renoir*, 1841–1919). Klusā daba ar persikiem un vīnogām. 1881. Audekls, eļļa. 54 x 65.1 cm. Metropoles mākslas muzejs (*Metropolitan Museum of Art*), Ņujorka, ASV

3. pielikums

Satura komponentes

Mākslas darba saturs ir vēstījums, kuru var veidot pēc atšķirīgiem mākslinieciskās izteiksmes veidiem. Satura komponentes var pārklāties, saplūst, bet arvien būs kāda dominējošā, galvenā. Aktuālu saturu var papildināt ar simboliem, tas var būt reālistisks, bet, pats svarīgākais – AKTUĀLS. Tāpat tas attiecināms arī uz citām komponentēm. Jāizvērtē dominējošā, jo tā nosaka darba tapšanas iemeslu.

4. pielikums

Kompozīcijas un kontrastu galvenie veidi

Kompozīcija

Satura atklāsmi vizuālās mākslas darbos reizēm sauc par kompozīciju. Kompozīcijai arvien ir noteikta struktūra, kuru var izveidot kārtējot septiņus mākslas izteiksmes līdzekļus dažādās kombinācijās, tā, lai saturs labāk atklātos.

Ar atbilstošu formu iespējams mērķtiecīgi veidot saturu.

Kompozīcijas var būt ļoti dažādas, to nosaka formāts. Kompozīcija var būt simetriska, asimetriska, apļveida (centriska), trīsstūrveida (centriska) utt.

Tās kārtojumu veido: ritms, kopējais attēlotā apjoms, attēlotā, izmantotā telpa, proporcijas, redzamā līdzsvars, disonanse, akcenti (krāsu, tonālie) un kontrasti.

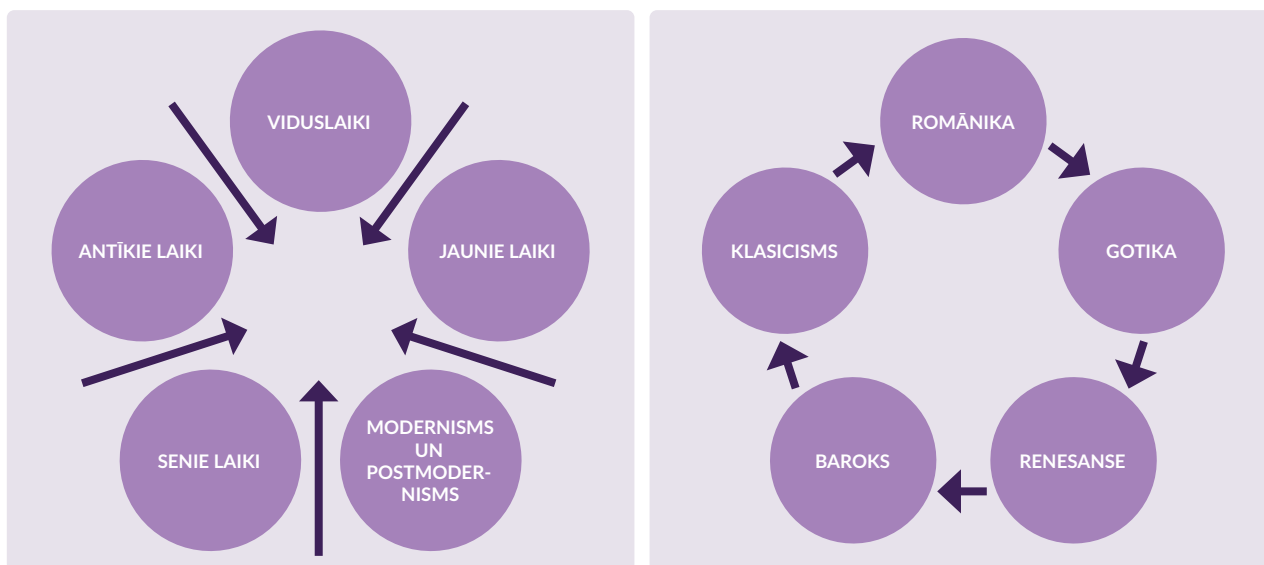
Kontrastu veidi

Viens no svarīgākajiem izteiksmes līdzekļiem ir krāsa. Tās nozīmes un izpratnes veicināšanai uzdevumu kritērijos var iekļaut krāsu kontrastu principu mērķtiecīgu pielietojumu. Katrā uzdevumā varētu būt kāda kontrasta akcents: gleznojot kluso dabu – gaiši-tumšais; gleznojot ainavu – silti-vēsa; savukārt apgūstot modernisma iezīmes, svarīgs būs pamatkrāsu kontrasts.

Ir arī citi kontrasti, piemēram, izmēru kontrasts.

5. pielikums

Laikmeti un stili mākslā

Lielie laikmeti Eiropas kultūrā

Centrā – mūsdienas, laikmetīgā pasaule.
Izteiksmes līdzekļu apguve jāapvieno ar vizuālās mākslas vēsturisko laikmetu, stilu un virzienu apguvi, sākot ar vizuālu atpazīšanu, komentēšanu un mērķtiecīgu analīzi. Tādējādi skolēnam rodas izpratne un vēlme izteiksmes līdzekļus izmantot savos jaunrades darbos. Tas jā dara pakāpeniski, vizuāli, atkārtojot un atgādinot, vizualizējot kopīgi redzamā vietā.

Svarīgākie stili vizuālajā mākslā Eiropā

Līdzīgi uzskatāmi jāveido priekšstati par modernismu, kurā ietilpst svarīgākie vizuālās mākslas virzieni: kubisms, ekspresionisms, fovisms, sirreālisms, futūrisms u. c. Tas pats attiecināms arī uz postmodernismu un laikmetīgo mākslu.

6. pielikums

Kopsavilkums par pieciem stiliem Eiropas mākslā – principi, kuriem ir nozīme saturā arī mūsdienās

Stils	Romānika	Gotika	Renesanse	Baroks	Klasicisms
1. Izteiksmes līdzekļi	lineārs, kvadrātisks	krāsains, vertikāls	simetrisks, telpisks	diagonāls, kontrastains	grafisks, matemātiski aprēķināms
2. Forma, materiāli un tehnikas	dabisks materiāls, cilnis	vitražā, arhitektūras detaļas	freska, orderis	stājglezna, grafikas, sintēze	celtne, dekors, apaļskulptūra
3. Vizuālas pazīmes	monohroms	krāsains	lokālās krāsas kolorīts	tonāli niansēts kolorīts	lineārs, gaišs
4. Emocionālais vēstījums	atturīgs, smagnējs, līdzsvarots	emocionāls, mistisks, trausls	vispārināts ideāls	temperamentīgs, ekspresīvs, iluzors	mierīgs, elegants, harmonisks

7. pielikums

Kas ir un kas nav jādara kompetenču pieejā mācot un mācoties vizuālo mākslu?

Vēstījumi mācību jomā "Kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā"

SKOLOTĀJS	SKOLĒNS
Plāno un vada skolēnu mācīšanos, izvirzot sev un skolēniem skaidrus, konkrētus un saprotamus sasniedzamos rezultātus.	Ir iepazinies ar sasniedzamajiem rezultātiem, tiecas sasniegt visus paredzētos sasniedzamos rezultātus.
Izvēlas (klasei un indivīdam) atbilstošus un daudzveidīgus uzdevumus, sniedzot atbalstošu atgriezenisko saiti.	Skolēni darbojas praktiski, iepazīstot jaunrades procesu un radoša darba specifiku.
Nodrošina iespēju apmeklēt muzejus un izstādes, iepazīties ar oriģināliem artefaktiem, radina pie mērķtiecīgas pētīšanas.	Nodarbojas ar mākslas pētniecību, fiksē rakstiski, audiāli, vizuāli savus iespaidus, analītiskās pārdomas.
Plāno procesu, sadarbībā ar administrāciju – apvienojot vairākas stundas un nodrošinot praktiskajai jaunradei atbilstošus, speciālus apstākļus.	Iepazīst dažādus mākslas veidus, izmēģina dažādus materiālus un tehnikas.
Nodrošina iespēju mācīties iedziļinoties – skaidro darbību gaitu.	Domā par mācīšanos, iedziļinās un pēta, seko savu darbību procesam un pašizvērtē sasniegto rezultātu.
Radina pie noderīgiem paradumiem radošajā procesā.	Veido paradumus kā ierastu darbību virkni dažādos radošā procesa posmos – skicējot, zīmējot, gleznojot, veidojot, animējot, fotografējot u. c.
Ņem vērā katra skolēna individuālās mācīšanās un attīstības vajadzības, sasniedzamos rezultātus formulējot (precizējot) tā, lai ikviens varētu sasniegt optimālu snieguma līmeni.	Mācās izvēlēties savu – atšķirīgu, oriģinālu radošā procesa ceļu (mākslas veidu, tehniku, paņēmienus u. c.) situācijās, kur sasniedzamie rezultāti to pieļauj vai pieprasa.
Ir procesa virzītājs un iesaka: <ul style="list-style-type: none"> • kā nonākt līdz idejai; • kā to mērķtiecīgi izpaust ar atbilstošiem izteiksmes līdzekļiem; • kādi materiāli un tehnika tam būtu piemērota. 	1.-3. klases skolēni – skolotāja vadībā; 4.-6. klases skolēni – kopā ar skolotāju; 7.-9. klases skolēni – patstāvīgi skolotāja uzraudzībā.
Lai nodrošinātu pilnvērtīgāku idejas pilnveides ciklu un veidotu izpratni par vizuālās mākslas nozīmi kopumā, svarīgi nodrošināt sadarbību ar citu (vismaz 1x gadā) jomu skolotājiem.	Zina, prot un lieto visos priekšmetos apgūto jaunās situācijās un oriģinālās kombinācijās.
KAS NAV JĀDARA SKOLOTĀJAM	SKOLĒNAM NEPARASTAS SITUĀCIJAS
Nav jāpanāk profesionālas ievirzes prasmju līmenis.	Mācās novērtēt radošu procesu kā sev nepieciešamu izpausmi.
Nav jāpanāk, ka visos tematos ir pabeigti noslēguma darbi.	Saprot, ka radošais process ir svarīgs un ka ne vienmēr galarezultāts būs apmierinošs.
Nav jāliek visi darbi rindā, visiem redzot, lai tos vērtētu vai salīdzinātu – to var reizēm darīt grupās, kā procesa analīzi.	Zina un prot izteikties par to, kas bija iecerēts un kāds ceļš tika izvēlēts.

8. pielikums

Darbību un jēdzienu atgādnēs satura un darbību integrācijai mācību procesā

Jēdziens	3. klase	6. klase	9. klase
Iejas izvēle un realizācija	Ideja Realizācija	Ideja Realizācija	Ideja Realizācija
Originalitāte	Originalitāte	Originalitāte Kopija	Originalitāte Kopija Plagiāts
Sadarbība	Grupu darbs Individuāls darbs Darbs pāros	Grupu darbs Individuāls darbs Darbs pāros	Grupu darbs Individuāls darbs Darbs pāros
Vērtēšana	Vērtē savu darbu Vērtē citu darbu Salīdzina Izprot Kvalitāte Procesa Prasību/kritēriju Pabeigtā darba	Vērtē savu darbu Vērtē citu darbu Salīdzina Izprot Analizē Papildina Argumentē Konstruktīvi kritizē Kvalitāte Procesa Prasību/kritēriju Pabeigtā darba	Vērtē savu darbu Vērtē citu darbu Salīdzina Izprot Analizē Papildina Argumentē Konstruktīvi kritizē Kvalitāte Procesa Prasību/kritēriju Pabeigtā darba
Process	Radošais darbs Domu karte Secības izstrāde / plāns Diskusija Realizācija Prezentācija Reflektēšana Atgriezeniskā saite Rezultāts Objekta mets Projektēšana Modelēšana Maketēšana Stilizē Eksperimenti Plenērs	Radošais darbs Domu karte Infografika Secības izstrāde / plāns Diskusija Realizācija Prezentācija Reflektēšana Atgriezeniskā saite Rezultāts "Nepareizs" attēlojums Kombinēšana Skicēšana Eksperimenti	Radošais darbs Domu karte Secības izstrāde / plāns Diskusija Realizācija Prezentācija Reflektēšana Atgriezeniskā saite Rezultāts Argumentācija Interpretācija Sintēzē Hiperbolizācija Eksperimenti Kombinēšana Darbnīcas

Jēdziens	3. klase	6. klase	9. klase
Tēmas, kas tiek atklātas mākslas darbos	Identitāte Personība Intereses Vērtības Viedoklis Vēstījums Pieredze Notikumi Attieksme Problēmas Domas Zināšanas Subjektivitāte/Objektivitāte Estētisks/Neestētisks Mīmika Uzvedība Daba Objekti Noskaņa Pārdzīvojums Domas Asociācijas	Attieksme Nostāja Subjektivitāte/Objektivitāte Estētisks/Neestētisks Objekti Noskaņa Pārdzīvojums Domas Asociācijas Intereses Vajadzības Vērtības Ieceres Identitāte Pārdzīvojumi	Mīti Līdzpārdzīvojums Attiecības Pārdzīvojums Pašizpaušme Skaistums/neglītums Žesti Pašizziņa Piederība Estētiskā un ētiskā pieredze Politiskā līdzdalība Sociālā līdzdalība Notikumi Eposs Popkultūras tendences Personības Objekti Daba Likumsakarības Pasaule Fantāziju Virtuālā Reālā
Pētniecība	Mākslas vēsture (grāmatas) Pieredze Digitāli/izdrukāti piemēri Muzeji Galerijas Izstāde Virtuāla izstāde Katalogs Reprodukcija Kultūras mantojums Arheoloģijas Etnogrāfija Mitoloģija	Mākslas vēsture (grāmatas) Pieredze Digitāli/izdrukāti piemēri Muzeji Galerijas Etnogrāfija Arheoloģija Kultūras mantojums Reprodukcijas Kino	Mākslas vēsture (grāmatas) Mīti Kultūras mantojums Manifests Vārdnīcas Kolekcijas Portfolio Eksperimenti Daba Video Subkultūras
Autortiesības	Autors	Autortiesības	Autortiesības Atsauces

Jēdziens	3. klase	6. klase	9. klase
Kultūras izpratne	<p>Mākslinieku identitāte Mākslinieku darbi (gleznojumi) Klases kolektīvs Ķeburu māksla Latviešu etnogrāfiskās zīmes Kubisma kolāžas Impresionisma gleznojumi Grāmatu ilustrācijas Balvas/ Nominācijas Aktualitātes</p>	<p>Mākslinieku identitāte Mākslinieku darbi (gleznojumi) Klases kolektīvs Ķeburu māksla Grāmatu ilustrācijas Aktualitātes Origami Anatomijas grāmatas Komiksi Kultūrvide Teksta mākslinieku daiļrade Ainavistu daiļrade Nacionālais kino centrs Latviešu etnogrāfija Arheoloģija 2D darbi ar 3D efektu</p>	<p>Mākslinieku identitāte Mākslinieku darbi (gleznojumi) Klases kolektīvs Ķeburu māksla Balvas/ Nominācijas Aktualitātes Anatomijas grāmatas Komiksi Kultūrvide Latviešu etnogrāfija Arheoloģija 2D darbi ar 3D efektu Poēmas Optiskās ilūzijas darbi Manifests Muzeju pamatekspozīcijas Fantāziju grāmatas Pasaku grāmatas Portfolio un mājaslapas Popart mākslinieku daiļrade Ceļojumu dienasgrāmatas Vēsturiskās grāmatas Reliģiskā literatūra Ideju ģenerēšanas tehnikas</p>

DOMĀT. DARĪT. ZINĀT.

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pārticīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ